

Харасик Наталія Олегівна
*асистент кафедри історії держави і права
України і зарубіжних країн Національного
університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

ПРАВО НА ПРАЦЮ ТА ОBOB'ЯЗОК ПРАЦЮВАТИ У КОНСТИТУЦІЯХ УРСР

Кодекс законів про працю 1918 р. встановлював загальну трудову повинність. Конституція УСРР 1919 р. також закріплювала цей принцип і проголошувала гасло: «не працюючий не їсть». У Кодексі законів про працю 1922 р. трудова повинність зберігалась лише у виключних випадках боротьби із стихійними лихами, недостатності робочої сили для виконання найважливіших державних завдань. Був відроджений трудовий договір як угода про добровільний найм.

Загальноновизнаним у науці радянського трудового права було положення про те, що право на працю і обов'язок працювати виступають як об'єктивно необхідні та такі, що доповнюють один одного категорії, які визначають правове становище громадян. При цьому підкреслювалось, що встановлення юридичного обов'язку працювати не протирічить принципу свободи праці. Аксіомою було твердження, що саме «у єдності права на працю та обов'язку працювати відбивається соціалістична сутність і повна рівність правового становища громадян». Очевидна ідеологічна складова цих тверджень, яка продиктована державною політикою того часу. Слід визнати, що мова йшла про легалізацію та теоретичне обґрунтування примусової праці. Це тим більше очевидно, що чинне у той час законодавство передбачало цілий комплекс заходів боротьби, адміністративних та кримінально-правових санкцій, що застосовувались до «осіб, які ухилялись від суспільно корисної праці та які вели паразитичний спосіб життя».

Конституція УРСР 1937 р. (ст.117) вперше легалізувала, возвела до рангу конституційного право на працю як право на отримання гарантованої праці з оплатою за кількістю та якістю, і обов'язок суспільства надати гарантовану працю та справедливо її оплатити.

Конституція УРСР 1978 р. розширила, збагатила зміст права на працю (ст.38). Вона передбачала, що право на працю включає не тільки право на отримання гарантованої праці, але й право на вибір професії, роду занять і праці у відповідності до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб. Це формулювання пізніше було відображене у Кодексі законів про працю. Таким чином, держава гарантувала громадянам УРСР реалізацію права на працю «соціалістичною системою господарства, неухильним зростанням продуктивних сил, безплатним професійним навчанням, підвищенням трудової кваліфікації і навчанням нових спеціальностей, розвитком систем професійної орієнтації і працевлаштування».

Конституція УРСР 1978 р. закріплювала право на працю у його новому змісті. Якщо право на працю за Конституцією УРСР 1937 р. означало право на

отримання будь-якої праці, то на підставі Конституції 1978 р. держава приймала на себе обов'язок надати громадянину не працю взагалі, а працю, яка відповідає його кваліфікації, покликанню, включаючи надання громадянину свободи вибору праці. Разом з тим, у Конституції (ст.58) був сформульований і обов'язок працювати для кожного працездатного громадянина: «Обов'язок і справа честі кожного здатного до праці громадянина Української РСР – сумлінна праця в обраній ним галузі суспільно корисної діяльності, додержання трудової дисципліни. Ухилення від суспільно корисної праці є несумісним з принципами соціалістичного суспільства».

Таким чином, конституційна нормотворчість і радянське трудове законодавство до кінця 70-х років минулого століття у питанні легалізації права на працю пройшли складний шлях від загальної трудової повинності (примусової праці) до закріплення державних гарантій права на працю у поєднанні з обов'язком працювати.

Шульгата Маргарита Олександрівна,
*студентка Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», 1 курс, 11 група*

ВЕРХОВНА РАДА ТА ПРЕЗИДІЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ 1937 РОКУ

Конституція УРСР від 30 січня 1937 року складалася з 13 розділів, які включали 146 статей. В цьому документі розглядалися суспільний устрій, державний устрій, найвищі органи державної влади УРСР і Молдавської АРСР, органи державної влади, бюджет УРСР, суд і прокуратура, основні права і обов'язки громадян, виборча система, гімн, герб, прапор, столиця і порядок зміни Конституції УРСР. Вона була повністю побудована на основі і відповідно до засад Конституції СРСР 1936 року.

Розглядуваний документ чітко свідчить, що «найвищим органом державної влади УРСР є Верховна Рада» (ст.20), а стаття 23 регламентує, що «Верховна Рада УРСР є єдиним законодавчим органом». У статті 19 наводився перелік завдань вищих органів влади (у тому числі Верховної Ради) і органів державного управління радянської України. Проте про деякі суттєві повноваження говорилося і в інших статтях. Так, у статті 40 Конституції 1937 року затверджувалося, що Рада Народних Комісарів (як найвищий виконавчий і розпорядчий орган державної влади УРСР) є підзвітною Верховній Раді. Стаття 105 вказувала, що Верховний Суд (вищий судовий орган УРСР) обирається Верховною Радою УРСР на строк 5 років. Згідно зі ст.100 Верховна Рада УРСР затверджувала звіт про виконання державного бюджету. Верховна Рада також обирала бюджетну комісію, яка доповідала Верховній Раді свій висновок по державному бюджету.

Верховна Рада за Конституцією була своєрідним парламентом, який обирався на 4 роки, й працювала в сесійному порядку, збираючись на сесії двічі на рік.